

De lezer als uitgangspunt

*Een corpusonderzoek naar de leesbaarheid en het metafoorgebruik
van de vijf populairste nieuwssites van Nederland*

The reader as a starting point

*A corpus study into the readability and use of metaphor of the five most popular
news sites in the Netherlands*

Radboud Universiteit Nijmegen

Bachelorscriptie (LET-CIWB351)

Pre-master Communicatie- en Informatiewetenschappen

Jasmin Drinkenburg | s1045084

Scriptiebegeleider: dr. M. Zwets

Tweede lezer: dr. W.G. Reijnierse

10 juli 2020

Aantal woorden: 7137

Samenvatting

De literatuur laat zien dat nieuws steeds vaker via online kanalen wordt geraadpleegd (Wennekers & De Haan, 2017). Daarnaast is gebleken dat nieuwsconsumptie belangrijk is voor maatschappelijke participatie (Hoeymans, 2009; De Boer et al., 2013). Om nieuwsconsumptie te waarborgen, is het belangrijk dat geschreven nieuwsmedia voor zoveel mogelijk mensen leesbaar zijn (Costera Meijer, 2010). Leesbaarheid wordt beïnvloed door een aantal variabelen, onder andere metafoorgebruik (Bowdle & Gentner, 2005). Er is tot op heden nog geen onderzoek uitgevoerd naar de leesbaarheid en het metafoorgebruik van Nederlandse nieuwssites. Daarom is in deze corpusstudie onderzocht wat de leesbaarheid en het metafoorgebruik is van de vijf populairste Nederlandse nieuwssites: RTL Nieuws, NOS, AD, NU.nl en De Telegraaf (Lauf & Scholtens, 2019).

Verschillende onderzoeksvragen stonden centraal: (1a) Wat is de leesbaarheid van de vijf populairste nieuwssites van Nederland?, (1b) Is er verschil in leesbaarheid per nieuwsdienst?, (1c) Is er verschil in leesbaarheid per rubriek?, (2a) Wat is het metafoorgebruik op de vijf populairste nieuwssites van Nederland?, (2b) Is er verschil in metafoorgebruik per nieuwsdienst? en (2c) Is er verschil in metafoorgebruik per rubriek?

De leesbaarheid van 500 nieuwsartikelen is gemeten middels de Flesch-Douma schaal en bleek vrij moeilijk tot standaard te zijn. Moeilijker dan taalniveau B1, waarover 80% van de Nederlanders beschikt (Heij & Visser, 2006; Van Klei-Van Kleffens & Smit, 2016). RTL Nieuws bleek het best leesbaar, gevolgd door AD. Tevens bleek de Entertainmentsrubriek het best leesbaar, gevolgd door Sport. In 100 nieuwsartikelen is gezocht naar metaforen met vergelijkend signaalwoord (*als-vergelijking*) en metaforen zonder vergelijkend signaalwoord. Ongeveer de helft van de artikelen bevatte minstens één metafoor. Er is geen samenhang gevonden tussen metafoorgebruik en nieuwsdienst of rubriek.

Op basis van dit onderzoek journalisten aangeraden om de lezer als uitgangspunt te nemen. Dit bevordert maatschappelijke betrokkenheid en daarmee de gezondheid van de Nederlandse democratie.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Nieuws wordt steeds meer online geconsumeerd, bijvoorbeeld via nieuwssites of -apps (Wennekers & De Haan, 2017). De vijf populairste Nederlandse nieuwssites in 2019 waren RTL Nieuws, NOS, AD, NU.nl en De Telegraaf (Lauf & Scholtens, 2019). Nieuwsconsumptie zorgt voor maatschappelijke participatie, de basis van een democratie, en is daarom belangrijk (Hoeymans, 2009; De Boer et al., 2013; Van Cauwenberge, d'Haenens & Beentjes, 2010; Lewis, 2006). Om maatschappelijke betrokkenheid te waarborgen is het belangrijk dat de nieuwsartikelen voor het grootste deel van de bevolking leesbaar zijn. Uit onderzoek van Dalecki, Larsorsa en Lewis (2009) bleek dat het taalniveau in Amerikaanse nieuwsartikelen leek te stijgen. Hierdoor kan de leesbaarheid afnemen, met nadelige gevolgen voor maatschappelijke betrokkenheid. Smith (1984) waarschuwde eerder al voor mogelijke buitensluiting van delen van de bevolking wanneer kranten (en daarmee eveneens nieuwssites) moeilijk leesbaar zijn. De leesbaarheid wordt onder andere beïnvloed door metafoorgebruik (Bowdle & Gentner, 2005).

80% van de Nederlanders beschikt over taalniveau B1 (Heij & Visser, 2006; Van Klei-Van Kleffens & Smit, 2016). Teksten op dit niveau hebben een aantal kenmerken. Figuurlijke taal, zoals metafoorgebruik, wordt afgeraden (Heij & Visser in: Grezel, 2006; Inclusion Europe, 2009). Echter is het nog onbekend wat het taalniveau en het metafoorgebruik is in artikelen op Nederlandse nieuwssites. Daardoor blijft het onduidelijk of deze nieuwssites leesbaar zijn voor de meerderheid van de Nederlandse bevolking. Omdat veelvuldige nieuwsconsumptie belangrijk is voor maatschappelijke betrokkenheid, is het belangrijk om inzicht te krijgen in het taalniveau van Nederlandse nieuwssites. In deze corpusstudie is daarom onderzocht wat de leesbaarheid en het metafoorgebruik is van de vijf populairste Nederlandse nieuwssites.

1.2 Theoretisch kader

1.2.1 Nieuwsconsumptie

Nieuwsconsumptie zorgt voor een voldoening van informatiebehoefte (Van Cauwenberge et al., 2010). Informatievoorziening is belangrijk in een democratie, omdat de gezondheid van een democratie beïnvloed wordt door de kwaliteit van informatie die de bevolking ontvangt over verschillende onderwerpen, zoals politiek (Lewis, 2006). Dit komt omdat de bevolking participeert in de samenleving (Van Keulen, Korthagen, Diederer & Van Boheemen, 2018; Costera Meijer, 2010). Het nieuws speelt dus een essentiële rol in de ontwikkeling van de publieke opinie (Krennmayr, 2015). Volgens Van Keulen et al. (2018) zijn er verschillende

journalistieke functies, waaronder de informatiefunctie (nieuws over maatschappelijke ontwikkelingen) en de functie van duiden & analyseren (achtergrondinformatie met commentaren). Van Keulen et al. (2018) stellen dat deze twee functies het meest belangrijk zijn voor een democratie, omdat betrouwbare informatie met achtergrondkennis, uitleg en verschillende opinies essentieel zijn voor opinievorming en een publiek debat.

De journalistiek is aan verschillende ontwikkelingen onderhevig. Zo wordt nieuws steeds meer online geconsumeerd (Lauf & Scholtens, 2019; Van Keulen et al., 2018). In 2019 raadpleegde meer dan 60 procent van de Nederlanders ouder dan achttien jaar nieuws online, bijvoorbeeld via nieuwssites of -apps. In 2019 waren de vijf populairste nieuwssites in Nederland RTL Nieuws, NOS, AD, NU.nl en De Telegraaf (Lauf & Scholtens, 2019). Een andere ontwikkeling in Nederland, vanaf eind jaren '60 van de vorige eeuw, is dat Nederlandse journalisten steeds vaker hoger opgeleid zijn (Pleijter, Hermans & Vergeer, 2012). Dit hogere opleidingsniveau gaat gepaard met een hoger taalniveau bij journalisten (Christoffels, Baay, Bijlsma & Levels, 2016).

Uit onderzoek van Dalecki et al. (2009) naar het taalniveau in Amerikaanse nieuwsartikelen bleek dat het taalniveau in nieuwsartikelen lijkt te stijgen, waardoor deze moeilijker leesbaar zijn geworden. Dit kenmerkt zich onder andere door relatief lange zinnen. Dalecki et al. (2009) verklaren dit onder andere door het steeds hogere opleidingsniveau van journalisten. Andere onderzoeken naar de leesbaarheid van nieuwsartikelen lieten zien dat er verschillen zijn in leesbaarheid tussen rubrieken. Dit bleek uit zowel oudere (Johns & Wheat, 1978) als recentere (Wasike, 2018) onderzoeken. Zo bleken entertainmentrubrieken en sport makkelijker leesbaar te zijn dan 'harde' nieuwsberichten, zoals economie (Wasike, 2018) of politiek (Johns & Wheat, 1978). Vanwege deze verschillen in leesbaarheid tussen rubrieken stellen Johns en Wheat (1978) daarom dat het rapporteren over de leesbaarheid van kranten in het algemeen, zonder aandacht te besteden aan de rubrieken, een vertekend beeld kan geven.

Een andere factor die de leesbaarheid van nieuwsmedia bemoeilijkt is volgens Dalecki et al. (2009) de steeds complexere wereld, wat eveneens geldt voor de inhoud van het nieuws. Daarbij zijn journalisten steeds meer afhankelijk van verschillende bronnen, waarvan zij informatie moeten begrijpen en interpreteren. Beide factoren kunnen ertoe leiden dat de journalisten moeite hebben met het eenvoudig formuleren van nieuws (Dalecki et al., 2009). Als nieuws niet eenvoudig genoeg geschreven is, is het niet voor iedereen te begrijpen, waardoor delen van de bevolking buitengesloten kunnen worden (Smith, 1984). Ieder individu heeft namelijk een ander taalniveau (Kraf, Lentz & Pander Maat, 2011). Het is belangrijk dat nieuws daadwerkelijk wordt geconsumeerd door een zo groot mogelijk deel van de bevolking.

Hiervoor dienen nieuwsartikelen op een taalniveau geschreven te zijn dat voor zoveel mogelijk mensen in Nederland begrijpbaar is.

1.2.2 Taalniveau

Het taalniveau is het niveau van taalvaardigheid (Kraf et al., 2011), waarbij het gaat om mondelinge taalvaardigheid, lezen, schrijven, begrip en taalverzorging (Meijerink, Letschert, Rijlaarsdam, Van Den Bergh & Van Streun, 2009). In dit onderzoek ligt de nadruk op leesvaardigheid, omdat de leesbaarheid van online nieuwsmedia is onderzocht. De taalniveaus zijn ingedeeld in referentiekaders. Er zijn Nederlandse en Europese (CEFR: Common European Framework of Reference for Languages) referentiekaders.

De Nederlandse referentiekaders voor taal zijn (van laag naar hoog) 1F, 2F, 3F en 4F. De Europese referentiekaders voor taal zijn (van laag naar hoog) A1, A2, B1, B2, C1 en C2 (Council of Europe, 2001). In Tabel 1 is de verhouding van Europese en Nederlandse referentiekaders zichtbaar, met aansluitende opleidingsniveaus (Meijerink et al., 2009) en percentage Nederlandse bevolking met het betreffende taalniveau (Heij & Visser, 2006).

Tabel 1. Europese en Nederlandse referentiekaders voor taal en bijhorende opleidingsniveaus

Europees referentiekader	Nederlands referentiekader	Opleidingsniveau	Percentage Nederlandse bevolking per niveau
A1	1F	Primair en speciaal onderwijs	5%
A2	1F	Primair en speciaal onderwijs	15%
B1	2F/3F	Mbo 1, 2, 3, vmbo & mbo 4 en havo	40%
B2	3F	Mbo 4 en havo	25%
C1	4F	Vwo	15%
C2			0%

Teksten die op B1 niveau zijn geschreven zijn leesbaar voor mensen met niveau B1 en hoger. Op basis van de gegevens uit Tabel 1 betekent dit dat ongeveer 80% van de Nederlandse bevolking teksten op B1 niveau begrijpt (Heij & Visser, 2006; Van Klei-Van Kleffens & Smit, 2016). Wanneer teksten op hoger niveau geschreven worden (B2 of C1) neemt het percentage mensen dat dit begrijpt sterk af. Zo is in Tabel 1 zichtbaar dat teksten op B2 niveau door 40% van de Nederlanders begrepen worden. Bij niveau C1 is dit gedaald tot 15%.

Er zijn verschillende inzichten over wat teksten op B1 niveau leesbaar maakt. Volgens Heij & Visser (2006) zou een zin gemiddeld tien woorden moeten bevatten, terwijl Defrancq & Van Laecke (2009) uitgaan van vijftien woorden. De reden hiervan is dat korte zinnen makkelijker te memoriseren zijn, wat de leesbaarheid van een tekst verhoogt (Pander Maat, 2017). Ook de Rijksoverheid (z.d.) stelt dat teksten op dit niveau korte en duidelijke zinnen bevatten. Daarnaast zou een tekst op B1 niveau aan de volgende karakteristieken moeten voldoen: makkelijke, algemeen bekende woorden, een heldere titel en tussenkoppen en een actieve schrijfstijl, inclusief voorbeelden (Rijksoverheid, z.d.). Volgens Heij & Visser (2006) en de Rijksoverheid (z.d.) bevatten teksten op B1 niveau voornamelijk hoogfrequente woorden. Dit heeft te maken met de woordenschat van de lezer. Een lezer met een lager taalniveau heeft een minder grote woordenschat dan een lezer met een hoger taalniveau (Dolmans, 2015). Door hoogfrequente woorden te gebruiken, waar veel mensen bekend mee zijn, wordt de leesbaarheid van een tekst verhoogd.

Bovendien wordt figuurlijk taalgebruik afgeraden (Heij & Visser in: Grezel, 2006). Bij figuurlijke taal worden woorden niet volgens de letterlijke betekenis gebruikt. Bij letterlijke taal daarentegen, worden woorden wel gebruikt volgens de letterlijke betekenis. Figuurlijke taal kan zorgen voor verwarring, omdat de woordbetekenis afwijkt van de letterlijke betekenis. Volgens Groot, Houtkoop, Steehouder en Buisman (2015) zouden lezers met taalniveau 2F (wat gelijk staat aan B1, zoals in Tabel 1) figuurlijke taal in een tekst kunnen herkennen. Dit betekent echter niet dat zij dit daadwerkelijk begrijpen. Daarmee kan de leesbaarheid van een tekst in gevaar komen.

1.2.3 Leesbaarheid

Leesbaarheid hangt nauw samen met taalniveau; het taalniveau van een individu bepaalt in hoeverre een tekst voor die persoon leesbaar is. Leesbaarheid gaat over de mate waarin een lezer tekst kan lezen en begrijpen (Oakland & Lane, 1994; Martin & Gottron, 2012; Karmakar & Zhu, 2010) en is mede afhankelijk van individuele factoren, zoals voorkennis over het onderwerp en woordenschat (Stahl, Jacobson, Davis & Davis, 1989; Schmitt, Jiang & Grabe, 2011; Allen, Bernhardt, Berry & Demel, 1988). Bovendien wordt leesbaarheid beïnvloed door tekstkenmerken, zoals woordgebruik en zinslengte (Oakland & Lane, 1994; Hacquebord & Lenting, 2012; Inclusion Europe, 2009).

Het meten van leesbaarheid gebeurt vaak met een leesbaarheidsformule, een wiskundige formule die de moeilijkheidsgraad van een tekst weergeeft (Van Oosten, Tanghe & Hoste, 2010). Een veelgebruikte leesbaarheidsformule (Wasike, 2018; Dalecki et al., 2009) is de

Flesch Reading Ease scale, ontwikkeld door Flesch (1949). Deze formule geeft een score op basis waarvan kan worden beoordeeld wat de leesbaarheid van een tekst is. De formule luidt: $Reading\ Ease\ score = 206.835 - (1.015 \times \text{gemiddelde zinslengte}) - (84.6 \times \text{gemiddelde woordlengte})$. Het totaal aantal woorden gedeeld door aantal zinnen geeft de gemiddelde zinslengte. De gemiddelde woordlengte wordt berekend door het aantal lettergrepen te delen door het aantal woorden.

Deze formule is ontwikkeld voor Engelstalige teksten en bijhorende taalstructuren. De Flesch Reading Ease kan daarom niet worden gebruikt om de leesbaarheid van Nederlandse teksten te meten. Uit onderzoek van Douma (1960) bleek dat dezelfde tekst in het Engels een kortere woord- en zinslengte had dan in het Nederlands, een gemiddeld verschil van 10%. Douma (1960) heeft de coëfficiënten van de formule op basis van deze inzichten aangepast zodat deze gebruikt kan worden om de leesbaarheid van Nederlandse teksten te meten. Zo ontwikkelde Douma de Flesch-Douma formule, die luidt: $Reading\ Ease = 206,825 - (0,93 \times \text{gemiddelde zinslengte}) - (77 \times \text{gemiddelde woordlengte})$. De uitkomsten van de formule kunnen, net als bij de Flesch Reading Ease scale, variëren van nul tot honderd. Hoe hoger de uitkomst, hoe beter de tekst leesbaar is (Douma, 1960). De uitkomsten van de Flesch-Douma formule, bijhorende interpretatie en opleidingsniveaus, zijn zichtbaar in Tabel 2.

Tabel 2. Flesch-Douma scores, leesbaarheid en bijhorende opleidingsniveaus

Flesch-Douma score	Interpretatie leesbaarheid	Opleidingsniveau
0-30	Zeer moeilijk	WO
30-50	Moeilijk	Bovenbouw havo/vwo
50-60	Vrij moeilijk	Mavo, onderbouw havo/vwo
60-70	Standaard	Vmbo
70-80	Vrij gemakkelijk	Groep 8
80-90	Gemakkelijk	Groep 7
90-100	Zeer gemakkelijk	Groep 6

Het opleidingsniveau dat aansluit bij een score vanaf 60 (standaard) is vmbo. Dit komt, zoals in paragraaf 1.2.2 bleek, overeen met taalniveau B1. Een leesbaarheidsscore van minimaal 60 zou daarom leesbaar moeten zijn voor mensen met B1 niveau.

Er is in de wetenschapsliteratuur kritiek op de Flesch- en de Flesch-Douma leesbaarheidsformule (Crossley, Allen & McNamara, 2011; Jansen & Lentz, 2008). Zo zou

leesbaarheid van meer aspecten afhankelijk zijn dan enkel woord- en zinslengte (Jansen & Lentz, 2008). Ook de criteria voor de aanpassing van Engelse naar Nederlandse coëfficiënten in de Flesch-Douma formule werden bekritiseerd, omdat deze criteria niet sterk genoeg onderbouwd zouden zijn (Jansen & Woudstra, 1979). Desondanks worden beide formules tegenwoordig nog veel gebruikt in leesbaarheidsonderzoeken (Wasike, 2018; Dalecki et al., 2009; Grohol, Slimowicz & Granda, 2014; Jansen & Lentz, 2008, Van Oosten et al., 2010; Desplenter, Laekeman, Demyttenaer & Simoens, 2009; Vandeghinste & Bulté, 2019). Ook in deze studie wordt de Flesch-Douma formule gebruikt, omdat dit onderzoek gericht is op de leesbaarheid van Nederlandse nieuwsartikelen.

Omdat de huidige studie onderdeel is van een groep van vijf onderzoeken, is er een selectie gemaakt van vijf factoren waarvan bekend is dat deze invloed hebben op leesbaarheid. In ieder onderzoek is een andere factor onderzocht die leesbaarheid beïnvloedt.

Eén van die factoren is informatiedichtheid. Het gaat hierbij om hoeveel informatie een tekst bevat. Een tekst met een hoge informatiedichtheid is tekst moeilijker leesbaar dan een tekst met lage informatiedichtheid (Pander Maat, 2017). Een andere factor die de leesbaarheid kan beïnvloeden is de aanwezigheid van buitenlandse woorden (Milton, Wade & Hopkins, 2010; Schmitt et al., 2011). Om een buitenlandse taal goed te begrijpen is vocabulaire kennis vereist (Milton et al., 2010). Eerder bleek dat mensen met een lager taalniveau vaak een lagere woordenschat hebben. Wellicht hebben zij eveneens een minder grote woordenschat van buitenlandse woorden. Afhankelijk van het taalniveau van de lezer zal een tekst met buitenlandse woorden waarschijnlijk moeilijker leesbaar zijn (Schmitt et al., 2011). Inclusion Europe (2009) raadt het gebruik van buitenlandse woorden af voor makkelijk leesbare teksten.

Ook de aanwezigheid van tangconstructies heeft invloed op de leesbaarheid van een tekst (Kraf et al., 2011). Bij een tangconstructie is er afstand tussen bij elkaar horende woorden, doordat er andere woorden tussenin zitten (Jansen & Lentz, 2008). Tangconstructies maken een tekst vaak moeilijker leesbaar en daarom wordt geadviseerd om tangconstructies te vermijden (Renkema, 1989). Bovendien kan de aanwezigheid van afkortingen in een tekst invloed hebben op de leesbaarheid. Afkortingen kunnen leiden tot verwarring bij de lezer (Fauquet & Pringle, 1999). Meader & Hansen (2010) en Inclusion Europe (2009) stellen dat afkortingen een tekst moeilijker leesbaar zouden kunnen maken. Volgens Vandeghinste & Bulté (2019) zouden afkortingen, net als tangconstructies, vermeden moeten worden in teksten die makkelijk leesbaar zouden moeten zijn.

1.2.4 Metafoorgebruik

In deze studie is de aan- of afwezigheid en hoeveelheid van metaforen in nieuwsartikelen onderzocht. Metaforen komen in nieuwsmedia voor (Krennmayr, 2015). Een bekende theorie om metaforen te omschrijven hebben Lakoff en Johnson (1980) uiteengezet in hun boek *Metaphors we live by*. Deze theorie wordt nog altijd veel gebruikt (Van Der Geest & Meulenbroek, 2011; Jansen, Van Nistelrooij, Olislagers, Van Sambeek & De Stadler, 2009; Lagerwerf, 1993). Volgens deze theorie worden metaforen gebruikt om andere (moeilijk begrijpbare) fenomenen uit te leggen, met behulp van een doeldomein en brondomein. Over het algemeen is het doeldomein een lastig begrijpbaar begrip en is het brondomein makkelijker begrijpbaar. Een metafoor is een vergelijking met figuurlijk taalgebruik. Het doeldomein wordt beschreven in termen van het brondomein (Lakoff & Johnson, 1980). Een voorbeeld van een metafoor is 'argument is *war*', ofwel 'discussie is *oorlog*'. Het abstracte concept 'discussie' (doeldomein) wordt uitgelegd in termen van 'oorlog' (brondomein) (Lakoff & Johnson, 1980).

Om metafoorgebruik in geschreven teksten te onderzoeken, moeten metaforen geïdentificeerd worden. Hiervoor zijn verschillende manieren, zoals identificatie volgens Schmitt (2005). Schmitt (2005) heeft drie regels opgesteld voor het identificeren van metaforen. Een metafoor kan worden vastgesteld als er is voldaan aan drie voorwaarden:

- 1) Een woord of zin, strikt genomen, kan worden begrepen buiten de letterlijke betekenis van de context;
- 2) De letterlijke betekenis komt voort uit een brondomein;
- 3) Deze betekenis wordt overgebracht naar het doeldomein.

Een metafoor kan verschijnen met een vergelijkend signaalwoord, zoals 'als'. Dit heet de 'als-vergelijking', ook wel *simile* genoemd (Lagerwerf, 1993). Een voorbeeld hiervan is: '*de kamer zag eruit als een zwijnenstal*'. Een metafoor kan echter ook zonder vergelijkend signaalwoord voorkomen, bijvoorbeeld: '*de kamer was een zwijnenstal*' (Jansen et al., 2009). Er wordt hier niet gesteld dat de kamer *als* een zwijnenstal is, maar dat het dit daadwerkelijk is. Uit onderzoek van Bowdle en Gentner (2005) bleek dat metaforen zonder vergelijkend signaalwoord sneller werden begrepen als de lezer al bekend was met de metafoor, terwijl metaforen met vergelijkend signaalwoord juist sneller begrepen werden indien de lezer nog niet bekend was met de metafoor. Daarmee is de mate waarin metafoorgebruik de leesbaarheid van een tekst beïnvloedt verschillend per individu.

Metaforen die voor de lezer onbekend zijn, vereisen meer denkwerk van de lezer (McGlone, 2007; Bowdle & Gentner, 2001). Om de figuurlijke betekenis te achterhalen is een extra denkstap nodig. Hoewel metaforen gebruikt kunnen worden om abstracte begrippen makkelijker te maken, zou het voor mensen met een lager taal- en opleidingsniveau voor verwarring kunnen zorgen, omdat zij moeite kunnen hebben met het begrijpen van een onbekende metafoor en het bijkomende extra denkwerk (Kerckhaert, Olthuis & Haan, 2020). Doordat mensen met een lager taalniveau vaak ook een lagere woordenschat hebben, zou het voor hen moeilijker kunnen zijn om de figuurlijke betekenis van een metafoor te begrijpen. In dit geval wordt de leesbaarheid van een tekst bemoeilijkt. Mensen met B1-niveau kunnen beeldspraak herkennen, maar het is onbekend of zij het daadwerkelijk begrijpen. Inclusion Europe (2009) raadt metafoorgebruik af als teksten makkelijk leesbaar zouden moeten zijn.

Uit het onderzoek van Krennmayr (2015) naar metafoorgebruik in Britse kranten bleek dat 16,4% van de woorden uit het corpus metaforisch was gebruikt. Daarbij bleek er verschil in metafoorgebruik tussen rubrieken. In rubrieken met ‘harde’ nieuwsberichten waren er significant meer metaforische woorden aanwezig dan in rubrieken over de wetenschap en ‘zachtere’ rubrieken, zoals kunst (Krennmayr, 2015). Krennmayr (2015) geeft hiervoor als verklaring dat ‘hard’ nieuws abstracter is en dus meer metaforen nodig heeft om complexe begrippen en concepten uit te leggen.

Het metafoorgebruik in nieuwsartikelen zou dus kunnen leiden tot een verminderde leesbaarheid van nieuwsartikelen. Het is echter nog niet bekend wat de leesbaarheid en het metafoorgebruik is in Nederlandse nieuwsartikelen.

1.3 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Nieuwsconsumptie is belangrijk voor een democratie en maatschappelijke participatie, dus ook voor Nederland. Het nieuws volgen is daarom essentieel (Hoeymans, 2009; De Boer et al., 2013; Van Cauwenberge et al., 2010; Lewis, 2006; Van Keulen et al., 2018; Costera Meijer, 2010). Rekening houdend met de trend van toenemende online nieuwsconsumptie (Lauf & Scholtens, 2019; Van Keulen et al., 2018; Wennekers & De Haan, 2017) en de veronderstelde toenemende complexiteit van nieuwsartikelen (Dalecki et al., 2009) wordt in deze studie de leesbaarheid van de vijf populairste nieuwssites van Nederland onderzocht. Daarbij wordt onderzocht wat de verschillen in leesbaarheid zijn tussen rubrieken, omdat uit eerdere onderzoeken bleek dat de leesbaarheid tussen rubrieken verschilt (Johns & Wheat, 1978; Wasike, 2018). Dit onderscheid tussen rubrieken is volgens Johns en Wheat (1978) bij rapportage over leesbaarheid van kranten nodig. Wordt dit onderscheid niet gemaakt, dan geeft

dit volgens hen een vertekend beeld over de leesbaarheid van kranten in het algemeen. Metafoorgebruik heeft invloed op de leesbaarheid van teksten. Daarom wordt daarnaast onderzocht wat het metafoorgebruik is in de nieuwsartikelen van deze vijf nieuwssites.

Omdat er tot op heden nog geen onderzoek is gedaan naar de leesbaarheid van Nederlandse online nieuwsmedia bieden de uitkomsten van deze studie inzichten in deze leesbaarheid. Hoewel 80% van de Nederlandse bevolking beschikt over taalniveau B1 (Heij & Visser, 2006; Van Klei-Van Kleffens & Smit, 2016) is het nog onduidelijk of de betreffende nieuwsartikelen op B1 niveau geschreven zijn, en dus leesbaar zijn voor de meerderheid van de Nederlandse bevolking. Om maatschappelijke participatie te kunnen waarborgen dient een zo groot mogelijk deel van de bevolking nieuws te consumeren (Costera Meijer, 2010). Hiervoor dienen de nieuwsartikelen leesbaar te zijn voor zoveel mogelijk mensen in Nederland.

De inzichten van deze studie leveren een bijdrage aan de wetenschappelijke journalistieke kennis. Journalisten kunnen hier rekening mee houden met het schrijven van nieuwsartikelen, zodat deze voor de meeste inwoners in Nederland leesbaar zijn. Dit zou de nieuwsconsumptie kunnen verhogen, waardoor de maatschappelijke betrokkenheid wordt bevorderd.

Naar aanleiding van het geschetste theoretisch kader zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

1a: Wat is de leesbaarheid van de vijf populairste nieuwssites van Nederland?

1b: Is er verschil in leesbaarheid per nieuwsdienst?

1c: Is er verschil in leesbaarheid per rubriek?

2a: Wat is het metafoorgebruik op de vijf populairste nieuwssites van Nederland?

2b: Is er verschil in metafoorgebruik per nieuwsdienst?

2c: Is er verschil in metafoorgebruik per rubriek?

2. Methode

Om te onderzoeken wat de leesbaarheid en het metafoorgebruik is van de vijf populairste nieuwssites van Nederland is een corpusstudie uitgevoerd. Dit hoofdstuk bevat respectievelijk het materiaal, de procedure en statistische toetsing.

2.1 Materiaal

Er is een corpus samengesteld van online nieuwsartikelen van de vijf populairste nieuwssites van Nederland: RTL Nieuws, NOS, AD, NU.nl en De Telegraaf. Er zijn nieuwsartikelen geselecteerd uit de rubrieken binnenland, buitenland, economie, sport en entertainment. Deze rubrieken waren op alle nieuwssites aanwezig. Dit diende als basis om onderscheid te maken tussen de rubrieken. Om deze reden was er geen interbeoordelaarsbetrouwbaarheid nodig voor dit onderdeel. De geselecteerde artikelen waren afkomstig uit het kalenderjaar 2019 en bevatten minimaal 200 woorden. Er was geen maximum in het aantal woorden. Bij het minimum van 200 woorden zijn krantenkoppen niet meegerekend, alleen de inhoudelijke tekst en tussenkoppen. Omdat niet iedere nieuwssite een openbaar archief beschikbaar had, zijn bijna alle artikelen geraadpleegd via archive.org, behalve de artikelen van De Telegraaf. Deze waren niet te raadplegen via archive.org en zijn daarom via het eigen archief geraadpleegd.

Om de onderzoeksvragen 1a, 1b en 1c te beantwoorden zijn er in totaal 500 artikelen geanalyseerd door vijf studenten die de overkoepelende studie uitvoerden. Per nieuwssite zijn er 100 artikelen geanalyseerd, daarbinnen 20 artikelen per rubriek (de vijf eerdergenoemde rubrieken). Iedere student analyseerde 100 artikelen: 20 artikelen per nieuwssite (de vijf eerdergenoemde websites), verdeeld over de vijf nieuwsrubrieken betekende 4 artikelen per rubriek per nieuwssite per student.

Om overlap te voorkomen, is er onderscheid gemaakt tussen de publicatiedata van de artikelen. Iedere student heeft 100 artikelen geselecteerd uit een andere periode. Om de onderzoeksvragen 1a, 1b en 1c te beantwoorden zijn de 500 geanalyseerde artikelen van alle vijf de studenten gebruikt, afkomstig uit alle kalendermaanden uit 2019. De 100 artikelen die voor de huidige studie geanalyseerd zijn, zijn afkomstig uit de maanden juli, augustus en september 2019. Er was sprake van een gestratificeerde steekproef, omdat er is geselecteerd binnen de eerdergenoemde maanden. Hierbinnen is geselecteerd binnen de vastgestelde rubrieken. Binnen deze strata had ieder artikel dat voldeed aan de eerdergenoemde voorwaarden evenveel kans om in de steekproef opgenomen te worden. Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen 2a, 2b en 2c zijn enkel de 100 artikelen gebruikt die voor deze individuele studie geanalyseerd zijn.

2.2 Procedure

Nadat iedere student het corpus van 100 artikelen had samengesteld (en het corpus totaal uit 500 artikelen bestond), is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen 1a, 1b en 1c de leesbaarheid van deze artikelen onderzocht. Onder leesbaarheid wordt in deze studie de mate waarin een lezer een tekst kan lezen en begrijpen verstaan (Oakland & Lane, 1994; Martin & Gottron, 2012). De leesbaarheid is gemeten met de Flesch-Douma formule, veelgebruikt in leesbaarheidsonderzoeken (Van Oosten et al., 2010; Desplenter et al., 2009; Vandeghinste & Bulté, 2019). De formule luidt: $Reading\ Ease = 206,825 - (0,93 \times \text{gemiddelde zinslengte}) - (77 \times \text{gemiddelde woordlengte})$. De uitkomsten van deze formule kunnen variëren op een schaal van 0 tot 100, waarbij geldt dat hoe hoger de uitkomst is, hoe makkelijker de tekst leesbaar is, en andersom (Douma, 1960). Deze formule meet de leesbaarheid van Nederlandstalige teksten, wat aansluit bij dit onderzoek.

De Flesch-Douma formule is geïntegreerd in de leesbaarheidsrekenmachine van Dr.ir. Jeroen van der Gun (<https://jeroenvandergun.nl/leesbaarheidstest>), die in dit onderzoek is gebruikt. In deze rekenmachine staan de coëfficiënten volgens de Flesch-Douma formule. De rekenmachine heeft geen woordenboek, maar telt lettergrepen door combinaties van klinkers en medeklinkers te ontleden, waarbij de combinaties van klinkers die in het Nederlands één klank vormen in acht worden genomen (J. van der Gun, persoonlijke communicatie, 11 mei 2020). De artikelen uit het corpus zijn vanaf de nieuwswebsite in Word geplakt en vervolgens in de leesbaarheidsrekenmachine geplakt. Het script van de leesbaarheidsrekenmachine geeft de variabelen van de Flesch-Douma formule over de ingevoerde tekst, op basis waarvan de leesbaarheid volgens de Flesch-Douma schalen berekend wordt. Het gebruik van deze leesbaarheidsrekenmachine waarborgt de haalbaarheid van het onderzoek en is door de automatische formule niet foutgevoelig, waardoor er geen menselijke controle nodig is. Er is daarom geen interbeoordelaarsbetrouwbaarheid voor dit onderdeel van het onderzoek uitgerekend.

De leesbaarheidsrekenmachine kent echter een aantal beperkingen, bleek uit correspondentie met Dr. Van Der Gun (J. van der Gun, persoonlijke communicatie, 11 mei 2020). Zo worden getallen (zoals jaartallen of bedragen) niet als woord geteld, behalve als deze uitgeschreven worden (bijvoorbeeld 1942 → negentientweeënveertig, 333.000 → driehonderddrieëndertigduizend). Tevens wordt er een lettergreep te weinig geteld wanneer letters trema's of accenten (accent grave, accent aigu of accent circonflexe) bevatten. Ondanks deze beperkingen is deze leesbaarheidsrekenmachine in dit onderzoek gebruikt. Volgens Dr. Van Der Gun zijn de afwijkingen minimaal en als de leesbaarheidsrekenmachine voor alle

teksten uit het corpus gebruikt wordt, geven de uitkomsten wel een relatieve moeilijkheidsgraad ten opzichte van elkaar (J. van der Gun, persoonlijke communicatie, 11 mei 2020). Om toch Nederlandse teksten te kunnen beoordelen op leesbaarheid binnen de beschikbare tijd was de leesbaarheidsmachine de beste optie om de haalbaarheid van dit onderzoek te waarborgen.

Naast leesbaarheid in het algemeen is tevens onderzocht of er verschil in leesbaarheid is per nieuwsdienst (1b) en per rubriek (1c). Bij de onderzoeksvragen 1b en 1c was er één onafhankelijke variabele en één afhankelijke variabele. De onafhankelijke variabele bij onderzoeksvraag 1b was de nieuwsdienst, bij 1c de rubriek. De afhankelijke variabele was bij beide onderzoeksvragen de leesbaarheid. Ook voor het beantwoorden van 1b en 1c zijn de uitkomsten van de Leesbaarheidsrekenmachine gebruikt. Rekening houdend met het beperkte karakter van de Flesch-Douma formule, is het corpus ook gecodeerd op een andere factor die invloed heeft op leesbaarheid, namelijk metafoorgebruik.

Om de onderzoeksvragen 2a, b en c te beantwoorden is een analyse uitgevoerd naar metafoorgebruik in de nieuwsartikelen per nieuwsdienst (2b) en per rubriek (2c). Bij de onderzoeksvragen 2b en 2c was er één onafhankelijke variabele en waren er twee afhankelijke variabelen. De onafhankelijke variabele bij 2b is de nieuwsdienst, bij 2c de rubriek. De afhankelijke variabelen bij beide vragen waren de aanwezigheid van metaforen en de hoeveelheid metaforen. Bij aan- of afwezigheid van metafoorgebruik was sprake van een nominaal meetniveau. De hoeveelheid metaforen is onderzocht door het totaal aantal metaforen in een artikel te tellen. Het meetniveau van het aantal metaforen was ratio. In deze studie is de definitie van Lakoff & Johnson (1980) van metaforen aangehouden: een vergelijking, waarbij het doeldomein wordt uitgelegd met aspecten van het brondomein.

Om metaforen in de nieuwsartikelen te identificeren is gezocht naar twee bekende vormen waarin een metafoor kan verschijnen, zoals beschreven in het theoretisch kader (Lagerwerf, 1993). De analyse begon met het grondig, soms meermaals, doorlezen van nieuwsartikelen. Er is op zinsniveau gezocht naar: 1) vergelijkingen met het vergelijkend signaalwoord *als* ('*als*-vergelijking' ofwel *simile*) en 2) vergelijkingen zonder vergelijkend signaalwoord. Bij de vergelijkingen zonder vergelijkend signaalwoord werd bekeken of het woord *als* in de zin zou kunnen staan (maar er niet in stond). Voorbeelden van vergelijkingen met en zonder het signaalwoord *als* uit het corpus staan later in deze paragraaf.

Omdat een metafoor een vergelijking is met figuurlijk taalgebruik, is vervolgens gecontroleerd of de zin letterlijk of figuurlijk taalgebruik had. Een zin of zinsdeel werd aangemerkt als 'letterlijk taalgebruik' als woorden werden gebruikt volgens de letterlijke betekenis. Een zin of zinsdeel werd aangemerkt als 'figuurlijk taalgebruik' als woorden niet

volgens de letterlijke betekenis werden gebruikt, bijvoorbeeld ‘*Dat was zo’n koude douche*’ (afkomstig uit corpus). Hierbij wordt niet letterlijk een koude douche bedoeld, maar een onprettige verrassing, zoals een koude douche ook kan zijn. Was er sprake van figuurlijk taalgebruik, dan werd de zin of het zinsdeel getoetst aan de drie voorwaarden die Schmitt (2005) stelt voor de identificatie van metaforen:

- 1) Een woord of zin, strikt genomen, kan worden begrepen buiten de letterlijke betekenis van de context;
- 2) De letterlijke betekenis komt voort uit een brondomein;
- 3) Deze betekenis wordt overgebracht naar het doeldomein.

Als er aan deze voorwaarden werd voldaan, werd een woord of zinsdeel als metafoor aangeduid. In het volgende voorbeeld, afkomstig uit het corpus, is zichtbaar hoe een metafoor *met* vergelijkingswoord (*als*) is getoetst aan de voorwaarden van Schmitt (2005): ‘De haren feestelijk opgestoken, het jeugdige gezichtje mooi opgemaakt en *zo trots als een pauw* in haar groene avondjurk.’

- 1) Zo trots als een pauw: zeer/heel/enorm/erg trots
- 2) Brondomein: trots
- 3) Doeldomein: pauw

Het volgende voorbeeld, tevens afkomstig uit het corpus, is een voorbeeld van een metafoor *zonder* vergelijkingswoord, getoetst aan de voorwaarden van Schmitt (2005). ‘Hongkong trekt de omstreden uitleveringswet in. (...) *De wet is volgens Lam dood.*’

- 1) De wet is dood: de wet bestaat niet meer
- 2) Brondomein: dood
- 3) Doeldomein: de wet

Hierbij ontbreekt het signaalwoord *als*, maar het woord *als* zou wel in de zin passen (de wet is *als* dood). De wet wordt nu niet vergeleken met de dood, maar er wordt gesteld dat het daadwerkelijk dood is.

Een gevaar van deze manier van coderen is dat niet alle metaforen in een tekst worden gevonden. Bij de interpretatie van de resultaten en daaropvolgende conclusie en discussie dient hier rekening mee gehouden te worden. Echter geeft deze wijze van coderen wel een eerste indicatie van het metafoorgebruik en waarborgt deze manier van coderen de haalbaarheid van dit onderzoek. Net als bij het coderen bij de Flesch-Douma formule zijn ook bij het coderen op metafoorgebruik de krantenkoppen niet meegenomen. Indien er in de krantenkop van een artikel een metafoor stond, is deze niet meegerekend. Er is enkel gecodeerd op de inhoudelijke tekst en tussenkoppen. Indien er geen metaforen aanwezig waren in het artikel werd het als Metafoor afwezig (factor 0) gecodeerd. Indien er wel metaforen aanwezig waren in het artikel, werd het als Metafoor aanwezig (factor 1) gecodeerd. De codering vond plaats in Excel.

In dit corpus zijn 25 artikelen (25%) door een tweede codeur onafhankelijk gecodeerd, om de betrouwbaarheid van het onderzoek zoveel mogelijk te kunnen waarborgen. Dit was belangrijk, gezien de verschillende verschijningsvormen van metaforen en omdat de bekendheid van metaforen per individu kan verschillen (Lakoff & Johnson, 1980). De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de variabele Aan- of afwezigheid van metaforen was goed: $\kappa = .84, p < .001$. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de variabele Aantal metaforen was goed: $r(25) = .81, p < .001$. Het codeboek voor de tweede codeur is zichtbaar in Bijlage I.

2.3 Statistische toetsing

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn verschillende statistische toetsen gebruikt. Allereerst zijn descriptieven berekend van het aantal geanalyseerde artikelen (n), gemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD). Verder zijn er vier eenweg variantie-analyses uitgevoerd, waarbij is onderzocht of er samenhang is tussen respectievelijk Nieuwsdienst en Rubriek (onafhankelijke variabelen) en Leesbaarheid en Aantal metaforen (afhankelijke variabelen). Daarnaast zijn er twee Chi-kwadraattoetsen uitgevoerd om te onderzoeken of er samenhang was tussen twee nominale variabelen. De onafhankelijke variabelen waren respectievelijk Nieuwsdienst en Rubriek. De afhankelijke variabele was de Aanwezigheid van metaforen.

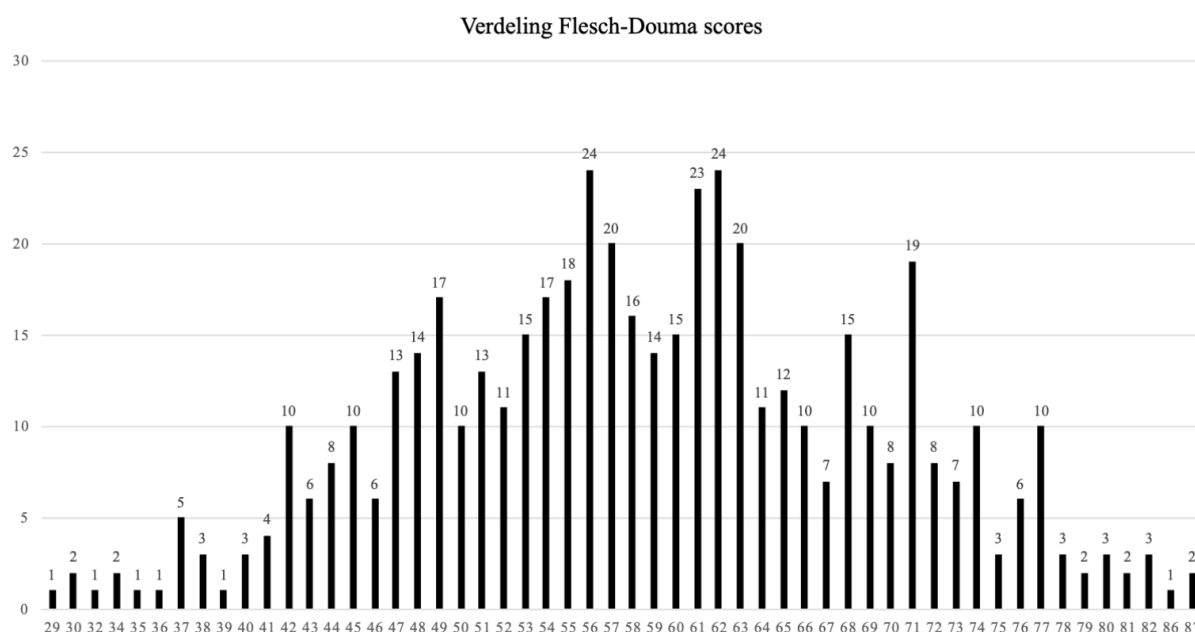
3. Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van het uitgevoerde corpusonderzoek weergegeven. De resultaten zijn onderverdeeld in respectievelijk leesbaarheid en metafoorgebruik.

3.1 Leesbaarheid

3.1.1 Leesbaarheid van de vijf populairste Nederlandse nieuwssites

Uit de analyse van 500 nieuwsartikelen zijn verschillende beschrijvende statistieken naar voren gekomen. Allereerst bleek dat de leesbaarheid van de nieuwsartikelen vrij moeilijk tot standaard is ($M = 58.58$, $SD = 10.72$). Een Flesch-Douma score tussen 50 en 60 betekent dat een tekst ‘vrij moeilijk’ leesbaar is, vanaf 60 ‘standaard’. Voor een ideale score op B1 niveau zou de score minimaal 60 moeten zijn. De uitkomst van $M = 58.58$ zit hier onder, maar komt dichtbij. Daarbij bleek de standaarddeviatie hoog ($SD = 10.72$), wat onderlinge verschillen suggereert. In Figuur 1 is de verdeling van de Flesch-Douma scores zichtbaar. De scores 56 en 62 kwamen het meest voor.

Figuur 1. Verdeling Flesch-Douma scores van de 500 geanalyseerde nieuwsartikelen

3.1.2 Verschillen in leesbaarheid per nieuwsdienst

Uit een eenweg variantie-analyse van Nieuwsdienst op Leesbaarheid bleek een significant effect van Nieuwsdienst ($F(4, 495) = 7.59$, $p < .001$). De leesbaarheid van RTL Nieuws ($M = 63.15$, $SD = 10.15$) bleek hoger dan de leesbaarheid van NOS ($p = .008$, Bonferroni-correctie; $M = 58.17$, $SD = 9.87$), NU.nl ($p < .001$, Bonferroni-correctie; $M = 56.59$, $SD = 11.35$) en De Telegraaf ($p < .001$, Bonferroni-correctie; $M = 55.80$, $SD = 10.03$). De

leesbaarheid van de overige nieuwsdiensten verschilde niet significant van elkaar ($p > .077$, Bonferroni-correctie). Het aantal geanalyseerde artikelen (n), gemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) per nieuwsdienst zijn weergegeven in Tabel 3.

Tabel 3. Het aantal geanalyseerde artikelen (n), de gemiddelde Flesch-scores (M) en Standaarddeviaties (SD) van de verschillende nieuwsdiensten

	n	Gemiddelden (M)	Standaarddeviaties (SD)
RTL Nieuws	100	63.15	10.15
NOS	100	58.17	9.87
AD	100	59.20	10.38
NU.nl	100	56.59	11.35
De Telegraaf	100	55.80	10.03

3.1.3 Verschillen in leesbaarheid per rubriek

Uit een eenweg variantie-analyse van Rubriek op Leesbaarheid bleek een significant effect van Rubriek ($F(4, 495) = 30.43, p < .001$). De leesbaarheid van Entertainment ($M = 65.77, SD = 10.47$) bleek hoger dan de leesbaarheid van Binnenland ($p < .001$, Bonferroni-correctie; $M = 58.50, SD = 8.96$), Buitenland ($p < .001$, Bonferroni-correctie; $M = 53.30, SD = 10.06$), Economie ($p < .001$, Bonferroni-correctie; $M = 53.68, SD = 8.45$) en Sport ($p = .027$, Bonferroni-correctie; $M = 61.66, SD = 10.11$). Tevens bleek de leesbaarheid van Sport ($M = 61.66, SD = 10.11$) hoger te zijn dan de leesbaarheid van Buitenland ($p < .001$, Bonferroni-correctie; $M = 53.30, SD = 10.06$) en Economie ($p < .001$, Bonferroni-correctie; $M = 53.68, SD = 8.45$). Daarnaast bleek ook de leesbaarheid van Binnenland ($M = 58.50, SD = 8.96$) hoger dan de leesbaarheid van Buitenland ($p = .002$, Bonferroni-correctie; $M = 53.30, SD = 10.06$) en Economie ($p = .004$, Bonferroni-correctie; $M = 53.68, SD = 8.45$). De leesbaarheid van de overige rubrieken verschilde niet significant van elkaar ($p > .208$, Bonferroni-correctie). Dit is zichtbaar in Tabel 4.

Tabel 4. Het aantal geanalyseerde artikelen (n), de gemiddelde Flesch-scores (M) en Standaarddeviaties (SD) van de verschillende rubrieken

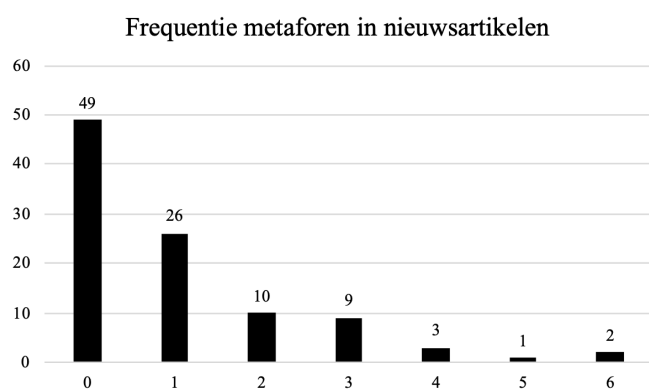
	n	Gemiddelden (M)	Standaarddeviaties (SD)
Binnenland	100	58.50	8.96

Buitenland	100	53.30	10.06
Economie	100	53.68	8.45
Sport	100	61.66	10.11
Entertainment	100	65.77	10.47

3.2 Metafoorgebruik

3.2.1 Metafoorgebruik op de vijf populairste Nederlandse nieuwssites

Uit de analyse van 100 nieuwsartikelen op Metafoorgebruik bleek dat 51 (51%) van de 100 artikelen minstens één metafoor bevatte en dat 49 artikelen (49%) geen metafoor bevatte. Gemiddeld bevatte een artikel één metafoor ($M = 1.02$, $SD = 1.38$). In Figuur 2 is zichtbaar dat, indien er een metafoor in het artikel aanwezig was, dit meestal één metafoor was (26 keer).

Figuur 2. Hoeveelheid metaforen in nieuwsartikelen

3.2.2 Verschil in metafoorgebruik per nieuwsdienst

Uit de χ^2 -toets tussen Nieuwsdienst en Aanwezigheid metaforen bleek geen verband te bestaan ($\chi^2(4) = 7.76$, $p = .101$). Het type nieuwsdienst was niet bepalend voor de aanwezigheid van metaforen. Het aantal geobserveerde artikelen (n) en de aan- en afwezigheid metaforen per nieuwsdienst is zichtbaar in Tabel 5.

Tabel 5. Het aantal geanalyseerde artikelen (n) aanwezige en afwezige metaforen per nieuwsdienst

	n	Metafoor aanwezig	Metafoor afwezig
RTL Nieuws	20	5	15
NOS	20	11	9

AD	20	12	8
NU.nl	20	10	10
De Telegraaf	20	13	7

Uit een eenweg variantie-analyse van Nieuwsdienst op Aantal metaforen bleek geen effect te bestaan ($F(4, 95) = 1.57, p = .188$). Het aantal metaforen verschilde niet significant per nieuwsdienst ($p > .224$, Bonferroni-correctie). Het aantal geanalyseerde artikelen (n), gemiddeld aantal metaforen (M) en standaarddeviaties (SD) staan in Tabel 6.

Tabel 6. Het aantal geanalyseerde artikelen (n), gemiddeld aantal metaforen (M) en Standaarddeviaties (SD) per nieuwsdienst

	n	Gemiddeld aantal metaforen (M)	Standaarddeviaties (SD)
RTL Nieuws	20	.40	.82
NOS	20	1.40	1.93
AD	20	1.25	1.29
NU.nl	20	1.05	1.47
De Telegraaf	20	1.00	1.03

3.2.3 *Verskil in metafoorgebruik per rubriek*

Uit de χ^2 -toets tussen Rubriek en Aanwezigheid metaforen bleek geen verband te bestaan ($\chi^2(4) = 2.56, p = .634$). Het type rubriek was niet bepalend voor de aanwezigheid van metaforen. Het aantal geobserveerde artikelen (n) en de aan- of afwezigheid van metaforen per rubriek zijn zichtbaar in Tabel 7.

Tabel 7. Het aantal geanalyseerde artikelen (n) aanwezige en afwezige metaforen per rubriek

	n	Metafoor aanwezig	Metafoor afwezig
Binnenland	20	12	8
Buitenland	20	9	11
Economie	20	12	8
Sport	20	8	12
Entertainment	20	10	10

Uit een eenweg variantie-analyse van Rubriek op Aantal metaforen bleek geen effect te bestaan ($F(4, 95) = 1.57 < 1$). Het aantal metaforen verschilde niet significant per rubriek ($p = 1.000$, Bonferroni-correctie). Het aantal geanalyseerde artikelen (n), gemiddeld aantal metaforen (M) en standaarddeviaties (SD) staan in Tabel 8.

Tabel 8. Het aantal geanalyseerde artikelen (n), gemiddeld aantal metaforen (M) en Standaarddeviaties (SD) per rubriek

	n	Gemiddeld aantal metaforen (M)	Standaarddeviaties (SD)
Binnenland	20	1.15	1.23
Buitenland	20	.80	1.11
Economie	20	1.10	1.30
Sport	20	.90	1.62
Entertainment	20	1.14	1.66

4. Conclusie en discussie

4.1 Conclusie

De uitkomsten van dit onderzoek lieten zien dat de gemiddelde score van leesbaarheid van de vijf populairste nieuwssites volgens de Flesch-Douma formule nog binnen de categorie ‘vrij moeilijk’ valt, maar dicht tegen ‘standaard’ aan zit. Daarmee kan worden geconcludeerd dat de leesbaarheid van de vijf Nederlandse online nieuwsdiensten vrij moeilijk tot standaard is. Zodra een tekst een score heeft die bij ‘standaard’ hoort, bereikt is de tekst leesbaarheid op B1 niveau. Dit betekent dat de krantenartikelen min of meer op B1 niveau zijn geschreven, maar er iets boven zitten. Over het algemeen zijn de artikelen wellicht moeilijk leesbaar voor mensen met B1 niveau. Wel dienen de hoge standaarddeviaties in acht te worden genomen. Dit betekent dat er verschil is in leesbaarheid tussen de nieuwsartikelen.

Er is een samenhang gevonden tussen de nieuwsdienst en leesbaarheid. Daarbij bleek RTL Nieuws de best leesbare nieuwssite te zijn. Ook het AD was beter leesbaar dan de andere nieuwssites. Tussen de overige nieuwssites onderling was er geen verschil in leesbaarheid. Ook is er een samenhang gevonden tussen de rubriek en de leesbaarheid. Berichten in de rubriek entertainment waren het best leesbaar, gevolgd door sport. Hierna waren artikelen binnen de rubriek binnenland het best leesbaar. Artikelen binnen de rubrieken buitenland en economie bleken het minst goed leesbaar te zijn.

Ongeveer de helft van de geanalyseerde artikelen bevatte minstens één metafoor. Gemiddeld bevatte een artikel één metafoor. Daarbij is er geen samenhang gevonden tussen de nieuwsdienst en metafoorgebruik. Dit geldt voor zowel aanwezigheid als aantallen. Ook tussen de rubriek en metafoorgebruik bleek geen samenhang te bestaan. Hierbij gaat het tevens om aanwezigheid en aantallen.

4.2 Discussie

De conclusies uit dit onderzoek sluiten deels aan bij de literatuur. De nieuwsartikelen uit dit corpus zijn iets boven taalniveau B1 geschreven. Op basis van deze studie wordt geschat dat de artikelen waarschijnlijk moeilijk leesbaar zijn voor mensen met B1-niveau, bestaande uit 80% van de Nederlandse bevolking (Heij & Visser, 2006; Van Klei-Van Kleffens & Smit, 2016). Alleen RTL Nieuws heeft een gemiddelde score die – overigens niet ruimschoots – voldoet aan niveau B1. Uit onderzoek van Dalecki et al. (2009) bleek dat nieuwsteksten steeds moeilijker leesbaar worden. Als deze trend op Nederlandse nieuwssites doorzet en het taalniveau verschuift naar B2, is het voor slechts 40% van de Nederlandse bevolking leesbaar. Mocht het zelfs naar taalniveau C1 verschuiven, dan daalt dit naar 15%. Eerder bleek hoe belangrijk

nieuwsmedia zijn voor maatschappelijke betrokkenheid. Als nieuwsartikelen minder toegankelijk worden, groeit de groep die moeite heeft met maatschappelijke betrokkenheid, met gevolgen voor de democratie (Van Keulen et al., 2018; Costera Meijer, 2010). Het is daarom raadzaam dat journalisten het taalniveau in nieuwsartikelen aanpassen aan het taalniveau van de lezers, en zoveel mogelijk op B1-niveau schrijven. Het is dan voor 80% van de Nederlandse bevolking leesbaar.

De resultaten van deze studie sluiten aan bij eerdere onderzoeken van Johns en Wheat (1978) en Wasike (2018), waaruit bleek dat entertainmentrubrieken en sport makkelijker leesbaar zijn dan harde nieuwsberichten. Ook in dit onderzoek bleken deze twee rubrieken een significant makkelijker leesbaarheidsscore te hebben dan de overige rubrieken (binnenland, buitenland en economie). Mogelijk is de inhoud van het nieuws binnen deze rubrieken eenvoudiger, waardoor er minder woorden en zinnen nodig zijn om de inhoud te beschrijven. Er bestonden echter relatief hoge standaarddeviaties, wat aangeeft dat de leesbaarheidsscores binnen rubrieken verschillen. Dit zou te maken kunnen hebben met extreem hoge of lage scores; deze uitschieters zijn niet uit de data gefilterd. In vervolgonderzoek zouden deze uitschieters uit de dataset kunnen worden verwijderd, om te bestuderen wat de leesbaarheidsscores dan zijn.

Ongeveer de helft van de gecodeerde nieuwsartikelen bevatte minstens één metafoor, in de andere helft is geen metafoor gevonden. Verder zijn er geen significante verschillen gevonden tussen metafoorgebruik en rubrieken of nieuwsdiensten. Verschillen in metafoorgebruik tussen rubrieken zoals Krennmayr (2015) onderzocht kwamen in dit onderzoek niet significant naar voren. Mogelijk is dit te verklaren door de wijze van metafoorindicatie. Doordat er geen woord-voor-woord methode gebruikt is, bestaat de kans dat de onderzoeker metaforen gemist heeft. Er zullen hoogstwaarschijnlijk meer metaforen in de artikelen staan dan nu gevonden zijn. Echter geeft deze manier van identificatie wel een eerste indruk van het metafoorgebruik op de nieuwssites. Omdat Krennmayr (2015) een woord-voor-woord metafooridentificatiemethode gebruikt heeft, is de verwachting dat het gebruik van een woord-voor-woord methode wellicht wel significante verschillen oplevert, net als Krennmayr (2015) vond. Voor vervolgonderzoek wordt daarom aangeraden om een woord-voor-woord methode, zoals de MIP (Metaphor Identification Procedure) (Pragglejaz Group, 2007) te gebruiken.

Een andere mogelijke verklaring voor het uitblijven van significante verschillen wat betreft metafoorgebruik is de omvang van de steekproef. Deze is mogelijk te klein voor het vinden van significante resultaten, een beperking van de huidige studie. Het is onduidelijk of

significante verschillen zouden worden gevonden bij een grotere steekproef. Om hier inzicht in te krijgen is vervolgonderzoek met een grotere steekproef raadzaam.

Een opvallend verschijnsel is dat RTL Nieuws de best leesbare nieuwsdienst bleek te zijn en daarnaast het laagste metafoorgebruik heeft. Mogelijk is er een samenhang tussen metafoorgebruik zinslengte. De leesbaarheid is onder andere bekend door de gemiddelde zinslengte. Wellicht leidt metafoorgebruik tot langere zinnen dan letterlijk taalgebruik. Desalniettemin kunnen er geen statistische conclusies verbonden worden aan het metafoorgebruik van RTL Nieuws, omdat dit niet significant lager is dan de andere nieuwsdiensten. Er kunnen daarom alleen voorzichtige uitspraken gedaan worden over leesbaarheid en metafoorgebruik.

Een andere limitatie betreft de beperkingen van de leesbaarheidsrekenmachine, zoals omgang met getallen. Hierdoor kunnen de uitkomsten (licht) afwijken van de werkelijke leesbaarheid. Bij het interpreteren van de resultaten is het belangrijk om hier rekening mee te houden. Tevens is het nog onduidelijk hoe de formule van Flesch omgaat met getallen en in hoeverre getallen de leesbaarheid van een tekst beïnvloeden. Omdat er op basis van dit onderzoek enkel geschat kan worden wat de leesbaarheid is van de nieuwsartikelen, wordt aanbevolen om middels een experiment de leesbaarheid te onderzoeken, bijvoorbeeld met een Clozetoets. Op die manier kan worden getoetst wat de leesbaarheid van nieuwsmedia is bij een bepaalde doelgroep, zoals mensen met taalniveau B1.

Daarnaast wordt, om leesbaarheid te relateren aan metafoorgebruik, aangeraden om naast het tellen van aan- of afwezigheid van en hoeveelheden metaforen, tevens te onderzoeken welke soorten metaforen veel voorkomen in nieuwsartikelen. Uit verschillende eerder besproken theorieën bleek namelijk dat het niet specifiek de aanwezigheid of hoeveelheden metaforen zijn die leesbaarheid beïnvloeden, maar dat de leesbaarheid samenhangt met de bekendheid van de metafoor bij de lezer (McGlone, 2007; Genter & Bowdle, 2001). Een onderzoek in experimentele vorm kan uitwijzen in hoeverre (on)bekendheid van metaforen invloed heeft op de leesbaarheid van een tekst.

Samenvattend geeft dit onderzoek een eerste indruk van de leesbaarheid en het metafoorgebruik van de vijf populairste nieuwssites. Dit onderzoek is vernieuwend omdat het nog niet eerder is uitgevoerd. Om te achterhalen hoe leesbaar deze nieuwssites daadwerkelijk zijn voor de lezers worden vervolgonderzoeken, bijvoorbeeld in de vorm van een experiment, aanbevolen. Leesbaarheidsonderzoek van nieuwsmedia is belangrijk in wetenschappelijk en maatschappelijk opzicht. Er wordt een leegte van kennis opgevuld en journalisten kunnen rekening houden met leesbaarheid tijdens het schrijven van nieuwsartikelen. Omdat

nieuwsconsumptie en de daaruit volgende maatschappelijke betrokkenheid belangrijk zijn voor de democratie, wordt journalisten aangeraden om de lezer als uitgangspunt te nemen. Door minstens te schrijven op taalniveau B1.

Referenties

- Allen, E. D., Bernhardt, E. B., Berry, M. T., & Demel, M. (1988). Comprehension and tekst genre: An analysis of secondary school foreign language readers. *The Modern Language Journal*, 72(2), 163-172. doi: 10.2307/328239.
- Bowdle, B. F., & Gentner, D. (2005). The career of metaphor. *Psychological Review*, 112(1), 193-216. doi: 10.1037/0033-295X.112.1.193.
- Christoffels, I., Baay, P., Bijlsma, I., & Levels, M. (2016). *Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsnederwijs.
- Costera Meijer, I. (2010). Waardevolle journalistiek. Op naar de kwaliteit vanuit het gezichtspunt van de gebruiker. *Tijdschrift voor communicatiewetenschap*, 38(3), 223-231.
- Council of Europe. (2001). *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crossley, S. A., Allen, D. B., & McNamara, D. S. (2011). Text readability and intuitive simplification: A comparison of readability formulas. *Reading in a Foreign Language*, 23(1), 84-101.
- Dalecki, L., Lasorsa, D. L., & Lewis, S. C. (2009). The news readability problem. *Journalism practice*, 3(1), 1-20. doi: 10.1080/17512780802560708.
- De Boer, A. H., Van Brakel, K., Eysink, P. E. D., Hamberg-van Reenen, H. H., Harbers, M. M., Van Der Heide, I., ..., & Zantinge, E. M. (2013). *Gezondheid en maatschappelijke participatie. Themaport volksgezondheid toekomst verkenning 2014*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
- Defrancq, B., & Van Laecke, G. (2009). *Leesbaar schrijven*. Antwerpen: Garant Uitgevers.
- Desplenter, F., Laekeman, G., Demyttenaere, K., VZA-Leaflet Research Group, & Simoens, S. (2009). Medication information for Flemish inpatients with major depression: evaluation and construct validity of the consumer information rating form. *Journal of Clinical Pharmacy and Therapeutics*, 34(6), 645-655. doi: 10.1111/j.1365-2710.2009.01039.x.
- Dolmans, R. (2015). *Verantwoording: de uitgangspunten, opbouw en inhoud van de woordenschat toets Nederlands. Een eentalige toets voor de receptieve woordenschatomvang in het Nederlands*. Amsterdam: Boom.
- Douma, W. H. (1960). *De leesbaarheid van landbouwbladen. Een onderzoek naar en een toepassing van leesbaarheidsformules*. Wageningen: Landbouwhogeschool Wageningen, Afdeling Sociologie en Sociografie.

- Fauquet, C. M., & Pringle, C. R. (1999). Abbreviations for vertebrate virus species names. *Archives of virology*, 144(9), 1865-1880. doi: 10.1007/s007050050711.
- Flesch, R., & Gould, A. J. (1949). *The art of readable writing*. New York: Harper.
- Gentner, D., & Bowdle, B.F. (2001). Convention, form, and figurative language processing. *Metaphor and Symbol*, 16(4), 223- 248. doi: 10.1080/10926488.2001.9678896.
- Grezel, J. E. (2006). 'Eenvoudig Nederlands hoeft beslist niet kinderlijk te zijn'. Interview met Wessel Visser en Karen Heij van BureauTaal. *Onze Taal*, 75(9), 232-236.
- Grohol, J. M., Slimowicz, J., & Granda, R. (2014). The quality of mental health information commonly searched for on the internet. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17(4), 216-223. doi: 10.1089/cyber.2013.0258.
- Groot, A., Houtkoop, W., Steehouder, P., & Buisman, M. (2015). *Taalniveaus op het mbo. De leesvaardigheid van Nederlandse mbo'ers in (inter)nationaal perspectief*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Hacquebord, H., & Lenting, K. (2012). Kunnen we de moeilijkheid van teksten meten? *Levende Talen Tijdschrift*, 13(2), 14-24.
- Heij, K., & Visser, W. (2006). *Schrijven in eenvoudig Nederlands*. Amsterdam: Boom Uitgevers.
- Hoeymans, N. (2009). Maatschappelijke participatie bij ouderen. *TPEdigitaal*, 3(2), 53-66.
- Inclusion Europe. (2009). *Information for all. European standards for making information easy to read and understand*. Brussel: Inclusion Europe.
- Jansen, C., & Lentz, L. (2008). Hoe begrijpelijk is mijn tekst? De opkomst, neergang en terugkeer van de leesbaarheidsformules. *Onze taal*, 77(1), 4-7.
- Jansen, C. J. M., Van Nistelrooij, M., Olislagers, K., Van Sambeek, M., R. & De Stadler, L. G. (2009). *Tegen zo'n leger kun je maar beter geen oorlog hoeven voeren. Effecten van het gebruik van metaforen in voorlichtingsteksten over HIV/AIDS in Zuid-Afrika*. Assen: Van Gorcum.
- Jansen, C. J. M., & Woudstra, E. T. (1979). Theorie en praktijk van het Nederlandse leesbaarheidsonderzoek. Een analyse van twee formules. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 1, 43-60.
- Johns, J. L., & Wheat, T. E. (1978). Newspaper readability: Two crucial factors. *Journal of Reading*, 27(5), 432-434.
- Karmakar, S., & Zhu, Y. (2010). *Visualizing multiple tekst readability indexes*. Cairo: 2010

- international conference on education and management technology. doi: 10.1109/ICEMT.2010.5657684.
- Kerckheart, Y., Olthuis, G., & Haan, M. (2020). De 'achtbaan'. Metaforen in de palliatieve fase. *Multidisciplinair tijdschrift over palliatieve zorg*, 22(3), 22-24.
- Kraf, R., Lentz, L., & Pander Maat, H. (2011). Drie Nederlandse instrumenten voor het automatisch voorspellen van begripelijkheid. *Tijdschrift voor taalbeheersing*, 33(3), 249-265.
- Krennmayr, T. (2015). What corpus linguistics can tell us about metaphor use in newspaper texts. *Journalism studies*, 16(4), 530-546. doi: 10.1080/1461670X.2014.937155.
- Lagerwerf, L. (1993). Het complex van metaforen. *De nieuwe taalgids*, 86(4), 289-302.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago.
- Lauf, E., & Scholtens, J. (2019). *Mediamonitor 2019. Mediabedrijven en mediamarkten*. Hilversum: Commissariaat voor de Media.
- Lewis, J. (2006). News and the empowerment of citizens. *European Journal of Cultural Studies*, 9(3), 303-139. doi: 10.1177/1367549406066075.
- Martin, L., & Gottron, T. (2012). Readability and the web. *Future internet*, 4, 238-252. doi: 10.3390/fi4010238.
- McGlone, M.S. (2007). What is the explanatory value of a conceptual metaphor? *Language & Communication*, 27, 109-126. doi: 10.1016/j.langcom.2006.02.016.
- Meader, A., & Hansen, D. (2010). *Health informatics and knowledge management 2010*. Brisbane: Australian Computer Society.
- Meijerink, H. P., Letschert, J. F., Rijlaarsdam, G. C. W., Van Den Bergh, H. H., & Streun, A. (2009). *Referentiekader taal en rekenen. De referentieniveaus*. Enschede: Doorlopende leerlijnen Taal en Rekenen.
- Milton, J., Wade, J., & Hopkins, N. (2010). *Aural word recognition and oral competence in English as a foreign language. Insights into non-native vocabulary teaching and learning*. Bristol: Multilingual Matters. doi: 10.21832/9781847692900.
- Oakland, T., & Lane, H. B. (2004). Language, reading and readability formulas: Implications for developing and adapting tests. *International Journal of Testing*, 4(3), 239-252. doi: 10.1207/s15327574ijt0403_3.
- Pander Maat, H. (2017). Zinslengte en complexiteit. Een corpusbenadering. *Tijdschrift voor taalbeheersing*, 39(3), 297-328. doi: 10.5117/TVT2017.3.PAND.
- Pleijter, A., Hermans, L., & Vergeer, M. (2012). Journalists and journalism in the Netherlands.

- In D. H. Weaver, & L. Willnat (Red.), *The global journalist in the 21st century* (1e ed., pp. 242-254). New York: Routledge.
- Pragglejaz Group. (2007). MIP: A method for identifying metaphorically used words in discourse. *Metaphor and Symbol*, 22(1), 1-39.
- Renkema, J. (1989). Tangconstructies, experimenteel onderzoek naar leesbaarheid en attentiewaarde. *Tijdschrift voor Neerlandistiek*, 12, 444-462.
- Rijksoverheid (z.d.). Taalniveau B1. Geraadpleegd van <https://www.communicatierijk.nl/vakkennis/rijkswebsites/aanbevolen-richtlijnen/taalniveau-b1>.
- Schmitt, N., Jiang, X., & Grabe, W. (2011). The percentage of words known in a text and reading comprehension. *The Modern Language Journal*, 95, 26-43. doi: 10.1111/j.1540-4781.2011.01146.x.
- Schmitt, R. (2005). Systematic metaphor analysis as a method of qualitative research. *The Qualitative Report*, 10(2), 358-394.
- Smith, R.F. (1984). How consistently do readability test measure the difficulty of newswriting? *Newspaper Research Journal*, 5(4), 1-8. doi: 10.1177/073953298400500401.
- Stahl, S. A., Jacobson, M. G., Davis, C. E., Davis, R. L. (1989). Prior knowledge and difficult vocabulary in the comprehension of unfamiliar text. *Reading Research Quarterly*, 24(1), 27-43.
- Steen, G. J. (2007). *Wanneer denken wij in metaforen? Over de relatie tussen taalgebruik en cognitie*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.
- Van Cauwenberge, A., d'Haenens, L., & Beentjes, H. (2010). Emerging consumption patterns among young people of traditional and internet news platforms in the low countries. *Observatorio*, 4(3), 335-352. doi: 10.7458/obs432010400.
- Van Der Geest, S., & Meulenbroek, A. (2011). Concretisering door metafoor en metonymia. Over de verbeelding, verklaring en ervaring van ziekte en genezing. *TIG*, 26, 25-34.
- Van Keulen, I., Korthagen, I., Diederens, P., & Van Boheemen, P. (2018). *Digitalisering van het nieuws: online nieuwsgedrag, desinformatie en personalisatie in Nederland*. Den Haag: Rathenau Instituut.
- Van Klei-Van Kleffens, C., & Smit, R. (2016). Laaggeletterdheid steeds groter probleem. *Medisch contact*, 71(6), 38-40.
- Van Oosten, P., Tanghe, D., & Hoste, V. (2010). *Towards an improved methodology for*

automated readability prediction. Parijs: European Language Resources Association (ELRA).

Vandeghinste, V., & Bulté, B. (2019). Linguistic proxies of readability: Comparing easy-to-read and regular newspaper Dutch. *Computational Linguistics in the Netherlands Journal*, 9, 81-100.

Wasike, B. (2018). Preaching to the choir? An analysis of newspaper readability vis-à-vis public literacy. *Journalism*, 19(11), 1570-1587. doi: 10.1177/1464884916673387.

Wennekers, A., & De Haan, J. (2017). *Nederlanders en nieuws. Gebruik van nieuwsmedia via oude en nieuwe kanalen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Bijlage I: Codeboek

Metafoorgebruik in artikelen gepubliceerd in juli, augustus en september 2019 op de nieuwssites RTL Nieuws, NOS, AD, NU.nl en De Telegraaf.

25% van het corpus is door een tweede codeur geanalyseerd op de aan- of afwezigheid van en hoeveelheid metaforen. Deze tweede codeur maakte deel uit van de onderzoeksgroep waar deze studie onderdeel van was. Het coderen is gedaan volgens dit codeboek. Omdat de tweede codeur zich in het eigen onderzoek richt op een ander aspect dan metaforen, is aangenomen dat de tweede codeur nog geen volledige kennis over metaforen heeft. Daarom is eerst kort uitgelegd wat er in dit onderzoek onder metaforen wordt verstaan.

Metaforen

Metaforen worden vaak gebruikt om andere (moeilijk begrijpbare) fenomenen uit te leggen. Er is een doeldomein en een brondomein. Het doeldomein is een lastig begrijpbaar begrip of fenomeen, het brondomein is makkelijker begrijpbaar. Bij een metafoor wordt het doeldomein beschreven in termen van het brondomein. Het is een vergelijking met figuurlijk taalgebruik (Lakoff & Johnson, 1980). Een voorbeeld is ‘discussie is *oorlog*’, waarbij het abstracte begrip discussie (doeldomein) wordt uitgelegd in termen van ‘oorlog’ (brondomein) (Lakoff & Johnson, 1980). Andere bekende voorbeelden van metaforen zijn ‘*dat is een eitje*’ (Steen, 2007) en ‘*de kamer is een zwijnenstal*’ (Jansen et al., 2009). Er zijn echter ook metaforen die minder bekend zijn en dus waarschijnlijk moeilijker te vinden in nieuwsartikelen. De volgende passage, afkomstig uit het corpus, bijvoorbeeld:

“Terug naar Jennifer Hopelezz. Vorig jaar werd ze tegen wil en dank het boegbeeld van discriminatie tegenover drags toen een taxichauffeur haar weigerde mee te nemen. "*Dat was zo'n koude douche*. Het ene moment stond ik als Pride-ambassadeur te spreken voor tienduizend mensen en vijf minuten later weigerde een chauffeur me als een normaal mens te behandelen.”

Er is beeldspraak van toepassing. De dragqueen had niet letterlijk een koude douche, maar ze beschrijft de onprettige verrassing met de *koude douche* metafoor. Dat het een onprettige verrassing was, blijkt uit het feit dat de dragqueen eerst stond te spreken als pride-ambassadeur

voor een groot publiek en maar kort daarna geweigerd werd door een taxi-chauffeur. Er is hier sprake van grote tegenstrijdigheid. Dit wordt uitgelegd middels de metafoor *koude douche*.

Doel analyse

Het doel van deze analyse is om te identificeren of er metaforen aanwezig zijn in nieuwsartikelen en zo ja, hoe veel metaforen er per artikel aanwezig zijn. Deze tweede codering is nodig om interbeoordelaarsbetrouwbaarheid te berekenen.

Instructie

De eerste stap van het codeerproces is om het artikel (exclusief krantenkop) in Word te plakken. Lees het artikel vervolgens grondig door. Dit is nodig omdat metaforen niet meteen herkenbaar zijn bij het snel doorlezen of scannen van een tekst. Ga vervolgens op zoek naar: 1) vergelijkingen met het vergelijkend signaalwoord *als* ('*als*-vergelijking') en 2) vergelijkingen zonder vergelijkend signaalwoord. Bij vergelijkingen zonder vergelijkend signaalwoord kijk je of het woord *als* in de zin zou passen.

Controleer vervolgens of de zin of het zinsdeel letterlijk of figuurlijk taalgebruik heeft. Bij een metafoor is er sprake van figuurlijk taalgebruik, dit is dus een vereiste om verder te kunnen analyseren. Een zin of zinsdeel kan je aanmerken als 'letterlijk taalgebruik' als woorden worden gebruikt volgens de letterlijke betekenis. Een zin of zinsdeel kan je aanmerken als 'figuurlijk taalgebruik' als woorden niet volgens de letterlijke betekenis worden gebruikt, zoals bij het eerdergenoemde voorbeeld met de koude douche.

Is er sprake van letterlijk taalgebruik? Dan is de vergelijking geen metafoor. Is er sprake van figuurlijk taalgebruik? Dan toets je de zin of het zinsdeel aan de voorwaarden die Schmitt (2005) stelde voor de identificatie van metaforen:

1. Een woord of zin, strikt genomen, kan worden begrepen buiten de letterlijke betekenis van de context;
2. De letterlijke betekenis komt voort uit een brondomein;
3. Deze betekenis wordt overgebracht naar het doeldomein.

In het volgende voorbeeld, ook afkomstig uit het corpus, is zichtbaar hoe de drie zinsdelen getoetst kunnen worden: "Ik weet alleen dat we *als kleine kinderen* van hem gaan *genieten*. De Jong is gewoon een fantastische speler."

1. Als kleine kinderen genieten: enorm, zorgeloos genieten en er helemaal in op gaan
2. Brondomein: genieten
3. Doeldomein: (als) kleine kinderen

Voldoet het zinsdeel aan de drie voorwaarden, zoals bij bovenstaand voorbeeld, dan mag je het zinsdeel als metafoor aanduiden. Voer in het Excel-schema bij het betreffende artikel bij 'Metafoor aanwezig' een 1 in. Vervolgens herhaal je dit voor alle zinsdelen in de tekst die op basis van jouw inzichten aan de definitie van een metafoor voldoen. Voer in het Excel-schema bij 'Aantal metaforen' het aantal metaforen uit dat betreffende artikel in.

Voldoet het zinsdeel niet aan de drie voorwaarden of is er sprake van letterlijk taalgebruik, dan wordt deze niet als metafoor geteld. Voer dan in het Excel-schema bij het betreffende artikel bij 'Metafoor aanwezig' en bij 'Aantal metaforen' een 0 in.